

מראי מקומות יום ראשון אדר"ח כסלו תשפ"ה. (18).

א. ללמוד סוגיית הגמ' דף ד. עד סוף העמוד.

יש שני חלקים בגמ', א) הגמ' דוחה דאי אפשר לפרש השבועה דמתני' מדין העדאת עדים.
ב) לכן צ"ל דה'ותנא תונא' קאי על ר' חייא בתרייתא דהילך חייב.

ודברי הגמ' טעונים ביאור דאם אי אפשר לפרש מתני' מדין שבועה של פרשת מודבמ"ק איזה הוכחה יש ממתני' לדין הילך שהוא דין ששייך רק במודבמ"ק.

ב. עיי' תוס' שפירשו דלמסקנא השבועה במתני' משום מודבמ"ק ממש ולא משום העדאת עדים. (וצ"ב אמאי יחשב מודה במקצת ע"י אנן סהדי יותר מעדים ממש).

ועיי' רמב"ן וריטב"א ור"ן שג"כ כתבו דהשבועה במתני' משום הודאה ממש, עיי"ש טעמם.

ג. ועיי' היטב חילוק בין הרמב"ן לר"ן אמאי לגבי הודאת בע"ד אין את הקושיא כי היכי וכו'.

ד. ועיי' תוס' הרא"ש מש"כ בביאור הסוגיא.

ה. ועיי' נחלת דוד ורעק"א דרך חדשה בביאור הסוגיא.

רמב"ן

ולי נראה דכי אמרינן אאיך דר' חייא איתמר הדרינן ממאי דס"ד דכיון דתפיס אנן סהדי דהכי הוא, אלא משום הכי מחייב שבועה משום דקאי האי ותבע ליה כוליה טלית ואמר כולה שלי ואף על פי שחברו כופר בכל אנו רואין מחצה ביד זה ואין כפירתו של חברו כלום בחציה, אבל בחציה האחר כפירתו כפירה ואנו מחייבין אותו שבועת מודה מקצת מפני חציה שביד חברו שלא כפר בה משום דכהודאה דמיא והילך הוא.

ומהדר ר' ששת ואמר מתני' תקנת חכמים היא דהא אם אין כפירתו של זה בחציה כפירה אף של זה בזה נמי נמצא שאין כאן לא טענה ולא כפירה לחייב עליה שבועה, ור' חייא אמר לך אה"נ אלא רבנן כעין דאורייתא תקון וחשבי כל חד וחד כאלו הוא טוען הכל והלה מודה ואומר הילך במקצת וכן זה, אבל ללישנא קמא אי אנן סהדי דהאי אנן סהדי דהאי ולא [נ"א: דהאי וסהדי דהאי לא הוה כו'] הוה להו לתקוני שבועה כלל ואדרבה היא הנותנת שיפטרו.

חידושי הר"ן

ולי נראה לאומרה בלשון אחר וה"ק, ותנא תונא שניים או חזין בטלית וקס"ד בשבועה זו של משנתינו שבועה דמודה מקצת הוא לפי שזה אומר כולה שלי הרי הוא כאלו תובע מנה לחבירו וזה שמשיב לו לא כי אלא כולה שלי אעפ"י שהוא כופר בכולה מ"מ אינו ככופר הכל דעלמא דכופר בכל נשאר ברשותו כל מה שכופר בו וזה ע"כ נותן להתובע חצי תביעתו נמצא שסופו של דין זה כמודה במקצת דעלמא ולפיכך אנו רואין

כופר בכל זה כאלו הודה במקצת מן הטעם שאמרנו ונשבע, ומשו"ה אמרי' אעפ"י שהוא כמודה במקצת מ"מ הילך הוא אלא לאו ש"מ דהילך חייב.

וא"ת והיכי ס"ל דשבועה זו שבועה של מודה במקצת הוא מפני שסוף של טלית זה ליחלק הו"ל כאלו הודה במקצת דא"כ אף תביעתו של זה שתובע כולה אינו תביעה דאנן סהדי שסוף טלית זו לחלוק וא"כ אין כאן לא טענה ולא כפירה וכי היכי דבר"ח קמייטא מקשינן כי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי ה"נ הו"ל לאקשו' השתא היכי ס"ד דשבועה זו של מודה במקצת הוא והא כי היכי דאנן סהדי דאין כפירתו אלא כפירה בחציו ה"נ אנן סהדי דאין תביעתו תביעה.

י"ל דודאי כופר בכל שאינו נשאר ברשותו כל מה שהוא כופר אינו כופר בכל דעלמא דהתם נשאר אצלו כל מה שהוא כופר עליו והכא ע"כ נותן חציו' והרי הוא כמודה מקצת [וכי שותי'] בעלמא הוא דקא מחוי ולפיכך ראוי שישבע כמודה מקצת גמור אבל תובע זה אעפ"י שאינו משיג כל תביעתו לא נשתנה כלל משאר כל התובעים שאף הם אינם נוטלין אלא אותו מקצת שנתבע מודה עליו וזה ברור ופשוט אעפ"י שנעלם מעיני כל הראשונים ז"ל.

ומשו"ה הוה ס"ד השתא דשבועה זו של משנתינו שבועה של מודה במקצת הוא ואמרי' ולר' ששת קשיא מתני' ומהדרינן א"ר ששת מתני' תקנת חכמים הוא כלומר אפי' כפי דברך שאתה בא לדון כופר זה כמודה במקצת א"א לומר לך בשבועה זו שבועה של תורה היא אלא תקנת חכמים הוא בעלמא שכיון שהודאתו אינה מתבררת מתוך דבריו דאדרבה בכל הוא כופר ואינה הודאה אלא מתוך הדין בעצמו שהוא כך נמצא שקדמה הודאה לתביעה דמכיון שבאו לפנינו ובין שניהם אוחזי' בטלית אנו רואי' כאלו כל אחד הודה לחבירו בחציה וכל שקדמה הודאה לתביעה אפי' במודה מקצת גמור אין שבועת התורה חלה עליו מדאורייתא מדאמרי' בפ' שבועות הדייני' טענו חטים וקדם והודה לו בשעורי' [אם כמערס] חייב ואם במתכוין פטור וכבר כתבנוה שם בע"ה וכיון דע"כ שבועה זו תקנת חכמים הוא אין לך ראי' דהילך חייב דהכא מן התקנה בלבד הוא נשבע ומהדר לי' ר' חייא אין ה"נ כדאמרת אלא מיהו א"א בשלמא הילך מדאורייתא חייב הו"ל שבועה של דבריהם כעין מודה במקצת של תורה א"א דהילך מדאורייתא פטור היכי תקינו רבנן שבועה דלאו כעין דאורייתא כלל, כן נראה לי:

נחלת דוד

לכך נלענ"ד לפרש סוגיא דידן ברווחא עפ"י מאי דאמרינן לקמן (ז, א) תני רב תחליפא שנים אדוקים בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת כו' והשאר חולקים בשבועה ומתניתין מוקמינן דתפיסי בכרכשתא, ועי' ברא"ש (סי' יג) דכתב דר"ל שאין ביד כל אחד ג' על ג' שיהיה דבר חשוב לומר עליו שיטלנו קודם חלוקה, ועיין בש"ך סי' קל"ח ס"ק ד' שפירש דאם רצה ליטלו קודם דוודאי מצי ליטלו רק מפני שאינו דבר חשוב לכך לא חש לה מתניתין לאשמועין, עיין שם במה שכתב והוא פשוט וברור. ולפ"ז ודאי דאית בזה שיעור הודאה לענין דלהוי כמודה במקצת דהא ההודאה הוא בפרוטה. ומעתה נוכל לומר דסברת הגמ' הוא דבמאי דתפיס בידו כיון דהוי כמאן דפסיק כדאמרינן לקמן חשיב טפי מאנן סהדי והוי כמודה במקצת, וביותר לשיטת הרמב"ם (פ"ט מטוען ונטען ה") דלקמן דמה שבידו נוטל בלא שבועה וגריס לקמן והשאר חולקים בשבועה, [ועיין במה שכתבתי לקמן בישב דברי הרמב"ם מכל מה שהקשו התוס' על גירסא זו], דלפ"ז ודאי דאיכא חשיבות במה שתופס בידו כיון דנוטל בלא

שבועה ולכך הוא חשיב כמודה במקצת. מיהו אפילו לפי שיטת התוס' דלא גרסי והשאר, מ"מ ודאי דאיכא חשיבות במאי דתפס בידו, כיון דאמרינן עלה לקמן ש"מ האי סודרא כו' כמאן דפסיק דמי, וכן פירשו התוס' בשמעתין דחשבינן ליה כמודה במקצת.

אלא דהתוס' כתבו דעל כל החצי דחשבינן לה לעיל לאנן סהדי ומעתה נאדי הגמ' מהך סברא וחשיב לה למודה במקצת, ולפי מה שכתבתי לא נאדי הגמ' כלל מסברא קמיינתא, דהא דאמר לעיל דהוי כאנן סהדי הוא על אותו חלק מהטלית שאינו אווז בידו והיינו כל חצי הטלית שהשני מוחזק בו, והא דחשבינן ליה עתה למודה במקצת הוא על אותו החלק שתופס בידו, וגם הגמ' לעיל הוי ידע דזה כמודה במקצת אלא דהוי ס"ל דהילך פטור, ולכך ליכא למימר דחייב שבועה מכח מאי דתפיס בידו, דזה הוי ודאי כהילך כיון דנוטלו בלא שבועה להרמב"ם, או כיון דהוי כמאן דפסיק להתוס', ולכך לא מצי לאשכוחי דחייב שבועה אלא מכח אותו חלק שאינו תופס בידו, ובזה הוי סברת הגמ' דלא הוי רק כאנן סהדי, ולכך מיייתי מינה ראיה לדרכי חייא קמיינתא ודחי לה כו' כי היכי דאנן סהדי להא כו', ולא מצי לשנויי אה"נ דשבועה זו דרבנן אלא אי אמרת בשלמא העדאת עדים דאורייתא מתקני רבנן כו' כדמשני לקמן, משום דזה לא הוי כלל אפילו כעין דאורייתא, דממ"נ אם באת לחייבו שבועה מחמת אנן סהדי א"כ סתירתו בצידו כי היכי דאנן סהדי כו', ומה הוא הסברא לומר אנן סהדי לחצאין עד שמחמת זה יהיה כעין דאורייתא, ולכך אמרי אלא כי אתמר ותנא תונא אאידך דרבי חייא כו', ור"ל דהשבועה אינו מפאת אותו החלק שאינו תופס בידו רק מפאת החלק שתופס בידו דזה הוי כהודאה וגם הוי כהילך ואפ"ה חייב שבועה ש"מ דהילך חייב.

ומעתה לא קשה מה שהקשו התוס' לשיטתם, דגם השתא איכא למפרך כי היכי דהאי מודה להאי הכי נמי האי מודה להאי, דבשלמא התוס' לשיטתם דס"ל דהוי כמודה על כל החצי שפיר קשיא להו כן כיון דהאי מודה להאי על כל החצי וחברו ג"כ מודה לו על החצי א"כ על מה ישבעו, משא"כ לפי מה שכתבתי דההודאה אינו רק על מה דתפיס כל אחד בידו ואכתי נשאר הרבה מהטלית שאינם מודים זה לזה, ולכך שפיר הוי שבועה דאורייתא ממש כיון דאיכא כפירה והודאה, הא למה זה דומה למי שתובע לחבירו מנה וחבירו מודה לו בפרוטה וחבירו ג"כ תובעו מנה והוא מודה לו בפרוטה, דודאי שניהם נשבעים מדאורייתא כדין כל מודה במקצת, והכי נמי דכוותיה.

והא דמסיק הגמ' ואידך אין תקנת חכמים כו' דמשמע דמוכרחין אנו לומר דתקנת חכמים היא, [ובשלמא לפירוש רש"י ותוס' ניהא דמוכרחין אנו לומר כן מכח קושיית כי היכי דהאי מודה להאי כו', אבל לפי מה שכתבתי לכאורה לא אתיא שפיר], מיהו גם זה אינו, קשה משום דבאמת ס"ל להגמ' לסברא פשוטה דאף על אותו חלק מהטלית שאינם תפוסים בידם נהי דלא הוי כהודאה מ"מ כאנן סהדי ודאי דהוי, וכדחזינן לקמן בסוגיין דמקשה בפשיטות וכי מאחר שזה תפוס ועומד כו' שבועה זו למה ומשני שבועה זו תקנת חכמים הוא, וא"כ ע"כ דליכא כאן שבועה דאורייתא כיון דגם על הנשאר מהטלית אנן סהדי להאי ולהאי, וע"ז קאמר אין תקנת חכמים היא מיהו אי אמרת בשלמא כו' מתקני רבנן שבועה דאיתא כוותיה באורייתא, רצה לומר כיון דבלא סברת אנן סהדי על הנשאר היה חייב בכאן שבועה דאורייתא שפיר איכא למימר דתקנת חכמים היתה שלא להשגיח בכאן על סברת אנן סהדי, ומעתה שפיר הוי השבועה כעין דאורייתא כאשר לא נשגיח בסברת אנן סהדי, אבל אי הילך פטור נמצא

דאף בזולת הך סברא דאנן סהדי נמי לא דמי כלל לשבועה דאורייתא א"כ איך מתקני רבנן שבועה דליתא כוותיה באורייתא כלל. ולפ"ז דווקא לרבי חייא בתרייתא איכא לשנויי כן, אבל לרבי חייא קמייטא ליכא לשנויי הכי, דהתם לפי מאי דפריך כי היכי דאנן סהדי כו' ליכא אפילו שבועה כעין דאורייתא, דמאי כעין דאורייתא הוא לומר סברת אנן סהדי לחצאין וכמו שכתבתי לעיל, משא"כ לרבי חייא בתרייתא שפיר איכא למימר דתקנת חכמים היא דלא נימא כלל הך סברא דאנן סהדי ונמצא דאיכא שבועה דאורייתא. [ולהתוס' דהבינו דההודאה הוא על כל החצי א"כ מוכרחין אנו לומר דלהכי הוי כעין דאורייתא משום דאמרינן סברת ההודאה לחצאין, ולכך שפיר קשיא להו דא"כ גם בדרכי חייא קמייטא נימא סברת אנן סהדי לחצאין, אבל לפי מה שכתבתי אתי שפיר דלחצאין אין כאן סברא כלל והבן]. וביאור סוגיא זו שמעתי מאדמו"ר הגאון מוהר"ח זלה"ה רק שאנכי הרחבתי הביאור בזה, וזה ברור.